

4. SUPRAVEGHEREA ARHEOLOGICĂ

Cuprins

STANDARD

Standard – supravegherea arheologică

Definiție - supravegherea arheologică

Scop - supravegherea arheologică

Cazuri de necesitate

PROCEDURI

1. Introducere

2. Principii: Codul deontologic al arheologilor din România

3. Reguli

3.1 Identificarea proiectului

3.2 Proiectul de supraveghere arheologică și Rezumatul

3.3 Punerea în practică a Proiectului de supraveghere

3.4 Analiza și evaluarea post-supraveghere

3.5 Monitorizare

3.6 Arhive, drepturi de proprietate intelectuală și depozitare

3.7 Alte considerații

Anexa 1 - Conținutul Raportului de supraveghere arheologică

Anexa 2 - Recomandări pentru arhivele digitale

STANDARD și PROCEDURI pentru supraveghere arheologică

STANDARD

Standard

Supravegherea arheologică are drept scop înregistrarea patrimoniului arheologic descoperit pe parcursul unor lucrări de investiții, dintr-o arie dată, folosind cele mai adecvate tehnici și practici. Supravegherea arheologică va fi astfel concepută încât să fie în acord cu proiectul investițional, cu Regulamentul săpăturilor arheologice din România, cu Codul deontologic al arheologilor din România, precum și cu legislația în vigoare.

Definiție

Supravegherea arheologică este operațiunea planificată, limitată în timp, nedistructivă și/sau intruzivă ce are drept scop observarea, înregistrarea datelor și cercetare ce se desfășoară în același timp cu alte lucrări de teren ce nu au caracter arheologic. Supravegherea arheologică se desfășoară pe o arie limitată acolo unde există posibilitatea ca lucrările aflate în desfășurare să afecteze sau să distrugă patrimoniul arheologic mobil sau structuri constructive arheologice. Rezultatul supravegherii arheologice este un Raport de supraveghere arheologică¹ și, dacă este cazul, o arhivă, redactate obligatoriu în limba română.

Evaluarea teoretică este parte integrantă a activității de cercetare științifică.

Conform acestei definiții și a standardului, supravegherea arheologică nu se referă la situațiile în care se produc descoperiri întâmplătoare² (care pot determina elaborarea și punerea în practică a unui proiect arheologic³) și nu este aplicabilă nici situațiilor în care este necesară monitorizarea conservării patrimoniului arheologic *in situ*⁴.

¹ Convenția La Valleta, art. 7, alin. (ii)

² OG 43 art. 5, alin (10), art. 6, lit. b).

³ vezi cap. Săpătura arheologică

⁴ zonele cu patrimoniu arheologic cunoscut și cercetat sau zonele cu patrimoniu arheologic reperat.

Scopul

Scopul supravegherii arheologice este:

- de a permite, în limita resurselor avute la dispoziție, dobândirea de informații despre patrimoniul arheologic prin înregistrarea tuturor datelor relevante referitoare la prezența sau natura acestuia, care nu pot fi cunoscute (sau nu pot fi cunoscute cu suficientă precizie) înainte de declanșarea unor lucrări care afectează solul⁵.

- de a oferi arheologului care efectuează supravegherea posibilitatea, atunci când este cazul, de a semnală tuturor părților interesate – înainte ca elemente ale patrimoniului arheologic să fie distruse – că a fost pus în evidență material arheologic pentru care resursele alocate până în acel moment nu sunt suficiente pentru a asigura acestuia tratamentul impus de legislația în vigoare.

Supravegherea arheologică nu are ca obiect reducerea posibilității de a întreprinde o cercetarea arheologică sau de a evita conservarea unor vestigii arheologice. Supravegherea arheologică, după caz, poate conduce la declanșarea unei cercetări necesare salvării patrimoniului arheologic.

Obiectivul principal al supravegherii arheologice este acela de a determina, într-o arie dată, existența sau absența patrimoniului arheologic și de a dobândi informații despre acesta, putând conduce la formularea unei strategii care să asigure înregistrarea, conservarea sau managementul patrimoniului arheologic.

Cazuri de necesitate:

Supravegherea arheologică poate fi necesară:

- ca răspuns la o intervenție asupra solului care reprezintă o amenințare la adresa potențialului arheologic a unei zone sau a unui sit arheologic.
- ca parte a unui Studiu de Impact asupra Mediului (SIM = Environmental Impact Assessment – EIA, vezi și 3.1.3)⁶.
- ca parte a unui proces de amenajare a teritoriului (în cadrul legal stabilit de documentațiile de urbanism naționale, regionale, locale și/sau în stadiul punerii în practică a acestora).

⁵ Convenția La Valleta, art. 7, alin. (i).

⁶ Convenția La Valetta, art. 6, alin. (ii), lit. b.

- în cazul unor lucrări agricole, lucrări forestiere, lucrări de îmbunătățiri funciare, lucrări de utilitate publică și a altor tipuri de lucrări prevăzute de legislația în vigoare⁷.
- în cazul punerii în practică a unor planuri de dezvoltare inițiate la nivel privat, local, regional, național sau internațional.

Supravegherea arheologică poate fi deci inițiată sau desfășurată ca urmare a cererii unor unei persoane fizice sau juridice de drept public sau privat (autorități centrale sau locale, instituții cu atribuții de urbanism, comisii naționale, instituții guvernamentale, instituții publice muzeale, de cercetare sau învățământ superior, proprietari individuali de teren, investitori publici sau privați, arheologi etc.).

Proceduri

1 Introducere

1.1 Aceste proceduri încearcă să definească modalitățile cele mai potrivite pentru execuția evaluării de teren și pentru raportarea rezultatelor, respectând CDAR. De asemenea, încearcă să extindă și să explice definițiile generale din RSAR.

1.2 Standardul și procedurile se aplică tuturor tipurilor de cercetări fie că sunt generate de cercetarea fundamentală, de interesul comunității locale în cadrul procesului de planificare urbanistică, de propuneri investiționale individuale - în toate cazurile în care patrimoniul arheologic este amenințat.

1.3 Supravegherea arheologică va fi realizată cu respectarea întregii legislații aflate în vigoare în momentul elaborării ei. Cunoașterea legislației este principala răspundere a arheologului și tot el este cel care trebuie să asigure respectarea tuturor normelor juridice în vigoare.

⁷ cf. OG 43/2000, art. 6

2 Principii: Codul Deontologic al Arheologilor din România

2.1 Arheologul care întreprinde o supraveghere arheologică trebuie să adere la principiile conținute de Codul Deontologic al Arheologilor din România, și la legile care guvernează aceste principii:

1 Arheologul trebuie să conceapă supravegherea arheologică pentru a obține maximum de informații științifice și să asigure aplicarea celor mai bune metode pentru le a salva și înregistra⁸.

2 Arheologul are responsabilitatea de a nu se implica într-un proiect de supraveghere arheologică pentru care nu este calificat sau adecvat pregătit⁹.

3 Arheologul are responsabilitatea de a asigura, cât mai mult posibil, conservarea patrimoniului arheologic¹⁰.

4 Arheologul trebuie să adere la cele mai înalte standarde etice și de comportament responsabil în prelucrarea materialelor arheologice¹¹.

5 Arheologul are responsabilitatea de a face publice rezultatele cercetării într-un interval de timp cât mai scurt¹².

2.2 Arheologul care conduce o echipă de cercetare¹³:

1. trebuie să asigure o echitabilă programare a efortului științific și fizic al membrilor echipei.
2. trebuie să recunoască dreptul angajaților și colegilor săi de a avea aspirații în probleme legate de carieră, sănătate, siguranța muncii și să asigure șanse egale pentru angajare și perfecționare profesională.

2.3 Arheologul care conduce un colectiv de cercetare este răspunzător pentru încheierea unui contract, în limba română și sub jurisdicție română, ale cărui clauze¹⁴:

1. nu pun în pericol fizic sau juridic pe nici unul dintre membrii echipei sale.
2. asigură că termenii activității specifice sunt foarte clar definiți.

⁸ CDAR art. 14, art. 29.

⁹ CDAR art. 12, art. 24.

¹⁰ CDAR - art. 2, art. 29.

¹¹ CDAR - art. 10, art. 26.

¹² CDAR art. 4 și art. 15.

¹³ CDAR art. 18 și art. 31.

¹⁴ CDAR art. 19 și art. 20.

3 Procedurile

3.1 Identificarea Proiectului de supraveghere arheologică

3.1.1 Conform prevederilor legislației în vigoare un investitor, persoană fizică sau juridică de drept public sau privat trebuie să asigure finanțarea cercetărilor arheologice (deci și Supravegherea arheologică) încă din fazele incipiente ale programelor investiționale¹⁵, aceasta fiind parte componentă a strategiilor de dezvoltare durabilă, economico-socială, turistică, urbanistică și de amenajare a teritoriului, la nivel național și local¹⁶.

3.1.2 În cazul zonelor cu potențial arheologic autorizarea administrativă a unui proiect investițional (Certificat de urbanism, Autorizație de construire sau de desființare etc) este condiționată de obținerea unei aprobări administrative bazată pe o decizie științifică (Raportul de săpătură sau Raportul de supraveghere arheologică semnat de un arheolog atestat de Ministerul Culturii și Cultelor¹⁷).

Astfel, o supraveghere arheologică poate fi solicitată de o instituție de stat pentru a condiționa eliberarea unui act administrativ chiar și în cazul în care se dorește un răspuns negativ ce îi este necesar solicitatorului, în cazurile în care s-a ajuns la concluzia că nu sunt necesare alte forme de acțiune pentru a identifica potențial arheologic într-o zonă dată.

3.1.3 Studiile de Impact asupra Mediului se aplică acelor proiecte pentru care acest lucru este prevăzut de legislația în vigoare privitoare la protecția mediului în scopul de a analiza posibilele efecte ale lucrărilor în timpul desfășurării lor. În acest caz investitorilor li se cere de către instituția guvernamentală competentă să ofere toate informațiile necesare pentru ca Certificatul/Avizul de mediu să fie emis, inclusiv Raportul de evaluare teoretică, Raportul de evaluare de teren, Raportul de săpătură arheologică sau Raportul de supraveghere arheologică. SIM este obligatoriu pentru unele proiecte și aria de aplicabilitate a acestuia va fi extinsă în viitor¹⁸. Supravegherea arheologică poate fi un element obligatoriu al SIM¹⁹.

¹⁵ OG 43, art. 6.

¹⁶ OG 43, art. 2, alin. (2) și art. 17, alin. e).

¹⁷ OG 43, art. 2, lit. c)

¹⁸ Legea Mediului nr. 137 din 29/12/1995, art.4 și 7. H.G. nr. 918 din 22 august 2002 privind

3.1.4 De regulă proiectele pentru care este necesar SIM sunt inițiate de investitori privați (mai degrabă decât de către autoritățile locale) și aceștia se adresează Direcțiilor pentru cultură, culte și patrimoniu cultural județene, respectiv a municipiului București.

3.1.5 Supravegherea arheologică realizată la cererea investitorului va respecta toate normele metodologice, științifice și etice aplicabile în domeniul arheologiei chiar dacă contractul încheiat pentru aceasta conține clauze de confidențialitate.

3.1.6 Este obligatoriu pentru arheologi să realizeze o supraveghere arheologică numai pe baza unui proiect ce conține specificații scrise (vezi Anexele 2 și 3) și asupra cărora s-a căzut de acord cu investitorul. Numai astfel va fi asigurată adecvarea mijloacelor la cerințe și numai în acest caz respectarea standardelor metodologice de către arheologi poate fi corect cuantificată.

3.1.7 Specificațiile scrise trebuie să conțină scopul investiției și al lucrărilor proiectate a avea loc, suprafața afectată, modul de acțiune și o programare în timp a acestora (calendarul) astfel încât arheologul să poată cuantifica, implementa și monitoriza lucrările necesare pentru protecția patrimoniului arheologic.

3.1.8 În cazul în care arheologul are la dispoziție un proiect tehnic al investiției el se va asigura că acesta conține toate detaliile necesare pentru a putea lua deciziile corecte în realizarea supravegherii arheologice și adaptarea ei la condițiile în care urmează a fi realizată investiția, inclusiv a costurilor legate de supravegherea și efectuarea lucrărilor.

3.2 Proiectul de supraveghere arheologică și Rezumatul

3.2.1 Stadiul pregătirii și planificării oricărui proiect este esențial pentru asigurarea succesului său. Această parte se referă la stadiile inițiale ale proiectului, deci poate fi o fază posterioară evaluării de teren care a ajuns la concluzia necesității de a se întreprinde o supraveghere arheologică.

3.2.2 Rezumatul proiectului este o trasare a liniilor directoare, cu indicarea scopului care face necesară desfășurarea acestei activități și a standardelor cuantificabile pe baza

stabilirea procedurii-cadru de evaluare a impactului asupra mediului și pentru aprobarea listei proiectelor publice sau private supuse acestei proceduri (publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 686 din 17 septembrie 2002).

¹⁹ Convenția La Valleta, art. 5, alin. (iii), art. 6, alin. (ii), lit. b)

căroră se poate constitui un Proiect de supraveghere arheologică, dar trebuie conceput ca posibilă bază de pornire pentru un viitor proiect de cercetare arheologică.

3.2.3 Proiectul pune în evidență modul de lucru, cu destule detalii ca să poată fi cuantificabil, implementat și monitorizat, pe baza unui standard măsurabil.

3.2.5 Un Proiect de supraveghere arheologică va specifica, de asemenea, modul de lucru, cu destule detalii care să-l facă cuantificabil, implementabil și monitorizabil pornind de la un standard măsurabil. Proiectul cuprinde informații adiționale care să acopere și detaliile contractuale, așa cum sunt cele la nivel de resurse umane sau costuri.

3.2.6 Proiectul trebuie să fie conceput de persoane calificate și experimentate²⁰ care să folosească, la nevoie, și specialiști din alte domenii²¹.

3.2.7 În cazul SIM, supravegherea arheologică poate fi solicitată și de serviciile autorităților locale cu atribuții de protecția mediului, urbanism sau sistematizare.

3.2.8 În cazul în care supravegherea arheologică este realizată pentru un proiect investițional ce necesită SIM, responsabilitatea realizării supravegherii arheologice revine investitorului atât din punct de vedere financiar cât și al asigurării că este realizată de personal calificat și atestat de Ministerul Culturii și Cultelor.

3.2.9 Propunerile de realizare a unei supravegheri arheologice, în cazurile în care există o amenințare la adresa patrimoniului arheologic, vor avea o formă scrisă din care să reiasă protecția existentă ca urmare a existenței de situri arheologice înscrise în RAN sau în LMI.

3.2.10 Raportul de supraveghere arheologică trebuie să fie elaborat în limba română, în termeni clari și în suficient detaliu pentru a permite o informare corectă și la obiect din punct de vedere științific și juridic.

3.2.11 Orice arheolog care este pus în situația de a elabora un Raport de supraveghere arheologică este obligat să consulte toate sursele de informație disponibile, să cunoască prevederile legale în vigoare și să le respecte.

3.2.12 Arheologul trebuie să înțeleagă că scopul supravegherii arheologice este de a determina prezența/absența patrimoniului arheologic, a naturii acestuia, să determine distribuția sa spațială etc.

3.2.13 Proiectul va include strategia de colectare și strategia de înregistrare a distribuției spațiale a artefactelor și ecofactelor (vezi și 3.3.8).

²⁰ Un arheolog specialist sau expert – conform prevederilor RSAR.

²¹ Convenția La Valleta, art. 3, alin. (ii).

3.2.14 Unele supravegheri arheologice pot fi încheiate (atunci când patrimoniul arheologic a rămas în siguranță în teren) înainte de atingerea scopului proiectului, atunci când au fost atinse unele criterii, cum ar fi observarea unor structuri constructive. În cazurile în care există constrângeri care împiedică continuarea lucrărilor sale arheologul va informa autoritățile competente și va cere asigurarea adoptării de măsuri administrative și manageriale potrivite, conform legii.

3.2.15 Supravegherea arheologică trebuie să aibă drept rezultat un Raport care trebuie să se refere la metodele folosite, trebuie să reflecte natura patrimoniului arheologic așa cum a fost descoperit și nu trebuie să fie inflexibil.

3.2.16 În conceperea proiectului arheologul va lua în considerare și cazurile în care pot apare diverse situații neprevăzute pentru care trebuiesc asigurate resurse suplimentare. În multe cazuri atingerea obiectivelor propuse prin proiect poate fi imposibilă în lipsa dovedirii, de către părți, a unui grad rezonabil de flexibilitate. Coordonatorii de proiecte trebuie să fie conștienți de faptul că aplicarea rigidă a unor cerințe poate cauza ne-realizarea unor obiective arheologice și ne-arheologice propuse. Prioritatea constă în a obține cât mai multe informații despre zonă/sit. Măsurile preconizate a fi luate în cazul apariției situațiilor neprevăzute trebuiesc precizate distinct în cadrul contractual și arheologul trebuie să poată pune la dispoziție toate elementele pentru a demonstra imposibilitatea predictibilității acestor situații.

3.2.17. În toate cazurile va fi folosit principiul CMBTFCE (cea mai bună tehnică fără costuri excesive)²².

3.2.12 Proiectul de supraveghere arheologică va conține, minimum, următoarele elemente:

1. **Rezumat non-tehnic**
(inteligibil pentru ne-specialiști).
2. **Localizarea sitului/zonăi**
(coordonate ST70, județ, localitate, punct).
3. **Descrierea sitului/zonăi**
(dimensiuni, geologie, mod de utilizare a terenurilor, elemente de geografie fizică de constrângere).
4. **Proiectul investițional propus care determină supravegherea**
(obiectivul propus a fi realizat de către investitor, probleme urbanistice, probleme de mediu, monumente istorice înscrise în LMI etc).

²² Principiul constă în a avea la dispoziție cele mai bune dotări tehnice, în condiții rezonabile de costuri. Unui investitor nu i se vor prezenta ca dotări necesare decât acele materiale și echipamente care sunt cu adevărat indispensabile și care trebuiesc stabilite de la bun început între părți.

5. **Problematica arheologică și istorică**
(scurt studiu istoric și planuri, hărți vechi).
6. **Obiectivele propuse** a fi atinse prin proiectul arheologic propus
(enumerare a principalelor obiective formulate clar și sintetic)
7. **Metodologia propusă pentru supraveghere**
(tehnicile de săpătură alese și justificarea alegerilor făcute; detalii privind metodele de înregistrare și inventariere a descoperirilor precum și metodele de implementare a acestora)
8. **strategia propusă pentru colectarea materialului arheologic și transmiterea la locul de depozitare**
9. **Măsurile propuse pentru conservarea materialului arheologic**
10. **Metodologia propusă pentru faza post-cercetare de teren**
(curățare, conservare, inventariere, catalogare, ambalare, stocarea informației)
11. **Pregătirea Raportului de supraveghere arheologică**
(responsabilități, cuprins, distribuție)
12. **Probleme legislative**
(cadru legislativ al cercetării cu menționarea detaliată a normelor legale aplicabile)
13. **Drepturi intelectuale**²³
(cui aparțin și pentru ce segmente ale cercetării).
14. **Localizarea arhivei**
(incluzând drepturi ale cercetătorilor, instituția care asigură păstrarea și accesul la arhiva proiectului).
15. **Publicarea și diseminarea raportului**
(data propusă pentru publicare, cum va fi multiplicat, cui va fi distribuit)
16. **Calendarul proiectului**
(cu termene precise, termene generale și particulare)
17. **Personalul utilizat**
(descriere succintă a calificărilor necesare și a numărului de arheologi și alți specialiști necesari)
18. **Probleme de protecția și siguranța muncii**
(cu menționarea eventualelor pericole și a instructajelor necesare)
19. **Procedura de monitorizare a proiectului**

3.2.13 Toate acestea vor face referiri la standardele existente și vor menționa sistemul de înregistrare a datelor folosit.

3.3 Punerea în practică a Proiectului

3.3.1 Proiectul trebuie să fie acceptat de toate părțile înainte de începerea lucrului. Orice schimbare trebuie acceptată în scris de toate părțile implicate.

3.3.2 Resursele folosite (forță de muncă, echipament, locuințe etc) trebuie folosite astfel încât să asigure succesul proiectului în limita de timp stabilită, la standarde

²³ vezi Anexa A2.

acceptabile, îndeplinind toate cerințele. Orice posibilitate de apariție a unui element neprevăzut trebuie să fie identificată cu claritate și justificată. Arheologul care conduce săpătura este responsabil și pentru toate problemele referitoare la resursele umane, pentru toate nivelele de încadrare.

3.3.3 Toate tehnicile folosite pentru realizarea obiectivelor trebuie să fie conforme cu legislația în vigoare și perfect justificabile.

3.3.4 Participanții la supraveghere, inclusiv eventualii subcontractori, trebuie să fie calificați și să aibă experiența necesară rolului atribuit în proiect și să fie angajați conform legii. Responsabilul cercetării trebuie să fie arheolog expert sau specialist, după caz - conform prevederilor RSAR.

3.3.5 Participanții la supravegherea arheologică, inclusiv eventualii subcontractori, trebuie să fie pe deplin implicați în munca lor și să înțeleagă scopurile și metodologia proiectului.

3.3.6 Toate echipamentele trebuie să fie potrivite scopului propus al cercetării și să fie folosite în condiții de siguranță, conform regulilor și recomandărilor specifice. Se va acorda atenție faptului că unele echipamente sunt subiectul unor verificări speciale.

3.3.7 Pentru ca proiectul să-și atingă scopurile vor fi asigurate resurse suficiente și corect dimensionate (forță de muncă, echipament, locuințe etc), de calitate acceptată și programate în acord cu calendarul propus inițial, conform cu normele juridice și cu regulamentele în vigoare.

3.3.8 Înregistrările (scrise, grafice, electronice, digitale și fotografice) trebuie să se conformeze standardelor existente²⁴. Înregistrările digitale făcute ca parte a proiectului trebuie să conțină date standard. Arheologul trebuie să se asigure că înregistrările digitale, pe hârtie și fotografice, vor fi stocate în siguranță, în locuri potrivite și că vor exista copii de siguranță, iar acestea vor fi depozitate în locații diferite.

3.3.9 Ecofactele și informațiile legate de mediu, strategiile și tehnicile folosite pentru recoltarea lor trebuie să fie potrivite scopului pentru care au fost alese și trebuie să fie înțelese de toți cei implicați.

3.3.10 Regulamentele de protecția muncii nu pot fi ignorate, indiferent cât de imperativă este nevoia de a obține informații arheologice. Protecția muncii va fi prioritară oricăror probleme de interes arheologic.

²⁴ O.G. 43/2000, art. 10, lit. g), L.182/2000, art. 57.

3.3.12 În cazul lucrului pe șantier unde se desfășoară activități de construcții, arheologii trebuie să se conformeze regulamentelor specifice aflate în vigoare.

3.3.13 În cazul în care arheologul are prin contract sau printr-o altă înțelegere scrisă puterea de a suspenda lucrările va face aceasta numai în acord cu reguli stabilite anterior. Arheologul este dator să nu cauzeze întreruperea lucrărilor decât în cazuri deosebite și trebuie să evite prelungirea acestei întreruperi peste limite rezonabile.

3.3.14 Arheologul este obligat să țină o evidență clară a întreruperilor de lucru care să conțină data, cauza, orele de început și durata acestora.

3.4 Analiza și evaluarea post-supraveghere

3.4.1 Munca de analiză trebuie făcută de persoane calificate și experimentate care trebuie să fi fost înregistrate ca participante la proiect înainte de începerea lucrului.

3.4.2 Nivelul înregistrărilor și analiza artefactelor și ecofactelor trebuie să fie potrivite scopurilor proiectului.

3.4.3 Toate datele rezultate din aplicarea proiectului și analiză trebuie incluse în arhiva proiectului.

3.4.4 Rapoartele trebuie să urmărească îndeplinirea scopurilor și obiectivelor propuse în proiect.

3.4.5 Rapoartele trebuie scrise în limba română, clar, concis și cu o logică clară; termenii tehnici arheologici trebuie explicați dacă raportul se adresează unei audiențe care nu este de specialitate²⁵. Termenii familiari vor fi folosiți oriunde este posibil. Cadrul juridic trebuie clar precizat și trebuie să poată face față unei acțiuni în justiție.

3.4.6 Chiar dacă sunt subiectul unor cereri contractuale de confidențialitate, copii ale acestor rapoarte trebuie depuse la Direcțiile de cultură, culte și patrimoniu cultural național județene sau al municipiului București în termen cât mai scurt.

3.4.7 Cel puțin Fișa tehnică trebuie înaintată direcției de specialitate din MCC și Direcțiilor pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național județene, sau a Municipiului București.

3.4.8 Rapoartele trebuie să conțină cel puțin:

- sumar non-tehnic
- fraze introductive
- scopurile și obiectivele evaluării

²⁵ Beneficiarii sunt de obicei persoane care nu au cunoștințe de specialitate.

- metodologia
- sumarul rezultatelor
- concluzii și recomandări²⁶
- ilustrații la scară cât mai potrivită
- date suport - organizate în tabele sau anexe, inclusiv o cuantificare a artefactelor și ecofactelor (minimum număr și greutate), date structurale specifice.
- index
- locația arhivei
- alte precizări considerate necesare

[conținutul este detaliat în Anexa 2]

3.4.9 Atunci când supravegherea arheologică este realizată pentru serviciile de urbanism sau dezvoltare a teritoriului, raportul trebuie să conțină suficientă obiectivitate, pentru a permite adoptarea unei decizii informate și rezonabile.

3.4.10 Copiile Raportului de supraveghere arheologică (subiect sau nu al clauzelor contractuale de confidențialitate) trebuie depuse la Direcțiile pentru cultură, culte și patrimoniu cultural național județene, sau a municipiului București, în cel mult o lună de la încheierea supravegherii arheologice.

3.5 Monitorizarea

3.5.1 Toate lucrările de teren desfășurate în vederea supravegherii arheologice sunt monitorizate de arheologii angajați de Direcțiile pentru cultură, culte și patrimoniu cultural județene, respectiv a municipiului București sau de direcția cu atribuții legale din cadrul Ministerului Culturii și Cultelor.

3.5.2 Arheologii care asigură monitorizarea trebuie să fie atestați de Ministerul Culturii conform prevederilor legale în vigoare.

3.5.3 Arheologii care întreprind monitorizări trebuie să dovedească flexibilitate dar în același timp trebuie să se asigure că bugetele și limitele de timp asumate contractual sunt respectate.

²⁶ Se va face mențiunea expresă a necesității unei săpături arheologice sau a considerării respectivului teren ca fiind descărcat de sarcină arheologică.

3.5.4 Monitorizarea trebuie agreată de ambele părți și modalitățile concrete de lucru vor fi stabilite de comun acord.

3.5.5 Orice neconcordanțe cu termenii stabiliți contractual și care sunt sesizate pe timpul monitorizării vor fi aduse la cunoștința arheologului care conduce lucrările cât mai rapid.

3.5.6 Condițiile în care are loc monitorizarea trebuiesc convenite de la începutul lucrărilor și vor fi anunțate din timp Direcțiilor pentru cultură, culte și patrimoniu cultural județene, respectiv a municipiului București.

3.5.7 Condițiile în care are loc monitorizarea vor fi aduse obligatoriu și la cunoștința beneficiarului lucrărilor.

3.5.8 Toate costurile presupuse de monitorizare, prevăzute de arheologul care concepe proiectul, trebuiesc acceptate în scris, de toate părțile implicate, și vor face parte din bugetul proiectului.

3.6 Arhive, drepturi de proprietate intelectuală și depozitare

3.6.1 Toate detaliile privind locul în care va fi depusă documentația și materialul arheologic descoperit vor fi stabilite pe baze contractuale înainte de începerea supravegherii.

3.6.2 Între arheologul care execută supravegherea și muzeul pe al cărui teritoriu de competență se află zona supusă supravegherii trebuie să existe un protocol privind depunerea materialului, în cazul în care arheologul nu este angajat de respectivul muzeu.

3.6.3 Întreaga arhivă a supravegherii, precum și artefactele și ecofactele descoperite vor fi tratate conform legislației în vigoare privitoare la protecția patrimoniului cultural mobil²⁷.

3.6.4 Arheologului îi este interzis să accepte clauze contractuale care încalcă legislația privitoare la patrimoniul cultural mobil și va asigura menționarea clară în contract a destinației acestor bunuri pe parcursul și la sfârșitul supravegherii.

3.6.5 De regulă materialul arheologic descoperit pe parcursul unei Supravegheri arheologice va reveni muzeului pe al cărui teritoriu de competență se află zona în care a

²⁷ Legea nr. 182/2000 cu completările și modificările ulterioare.

avut loc cercetarea, dacă prin intermediul unui contract între părțile interesate nu se convine altfel, în termeni conformi cu legislația în vigoare.

3.6.6 Materialul arheologic descoperit revine de drept instituției organizatoare a Supravegherii arheologice, dacă prin intermediul unui contract între părțile interesate nu se convine altfel, în termeni conformi cu legislația în vigoare aplicabilă.

3.6.7 Chiar dacă între investitor și cel (cei) ce întreprinde Supravegherea arheologică există clauze contractuale privind confidențialitatea, arheologul, este obligat să redacteze și să facă public cât mai repede Raportul de supraveghere.

3.7 Alte considerații

3.7.1 Este obligatoriu ca supravegherea arheologică să fie realizată pe baza unui contract, sau a unei alte înțelegeri scrise. Astfel de contracte trebuie să conțină precizări relevante cu privire la: zona afectată marcată pe o hartă; planul/proiectul de cercetare (vezi 3.2); condițiile în care se va realiza accesul la teren; valoarea contractului; obligațiile părților; datele de început și de sfârșit a lucrărilor; programarea, modalitățile și termenele de efectuare a plăților; reglementarea problemelor legate de drepturile de autor; stampila, data și semnăturile în original ale părților.

3.7.2 Toate aspectele legate de publicitate trebuiesc convenite de ambele părți în cadrul contractului.

3.7.3 O copie pe hârtie și una digitală a Raportului de supraveghere arheologică va fi arhivată la instituția de care aparține arheologul/ echipa care întreprinde studiul. Accesul la aceste materiale va respecta prevederile RSAR în vigoare.

3.7.4 Răspunderea pentru respectarea drepturilor de autor în Raportul de supraveghere arheologică (citate, copieri de ilustrații etc) revine semnatarului.

3.7.5 Arheologii trebuie să-și îndeplinească obligațiile etice și profesionale cu privire la patrimoniul mobil și descoperirile a căror proveniență este neclară²⁸.

²⁸ O.G. 43/2000, art. 4, alin. (2), L.182/2000, art. 48.

ANEXA 1:

CONȚINUTUL RAPORTULUI DE SUPRAVEGHERE ARHEOLOGICĂ

Cerințele specifice sau rezultatele unui proiect pot determina elaborarea Raportului în forme diferite. Următoarele secțiuni însă vor apărea în toate rapoartele:

1. Rezumat (non-tehnic)

(inteligibil pentru ne-specialiști).

Acesta va include un text din care vor lipsii termenii tehnici de specialitate și care va cuprinde informații despre proiectul investițional care a determinat supravegherea, precum și rezultatele obținute; referiri la denumirea persoanei fizice sau juridice de drept public sau privat la solicitarea căreia s-a întreprins supravegherea precum și la instituția arheologului.

2. Introducere

Circumstanțele supravegherii, date despre situația urbanistică și arheologică, o descriere a zonei conținând elementele necesare localizării și dimensiuni (inclusiv elemente de geologie, topografie etc).

3. Scopuri și obiective

Acestea ar trebui să reflecte scopurile definite de proiectul de supraveghere arheologică.

4. Metodă și tehnici folosite

Metoda și tehnicile folosite trebuie descrise. Dacă există deosebiri față de cele preconizate de proiectul inițial, acestea trebuie explicate.

5. Rezultate

Rezultatele trebuie prezentate pe scurt, organizate în relație cu tehnicile folosite și să se refere direct la date privind structuri sau complexe, la materialele descoperite în relație cu acestea precum și la datele rezultate din cercetări complementare. Textele descriptive trebuie clar separate de cele conținând interpretări. Terminologia tehnică (inclusiv referiri la periodizări) trebuie explicată dacă raportul este adresat unor ne-specialiști (investitor sau public). De câte ori este cazul rezultatele trebuie ilustrate prin desene sau fotografii sau prin trimiteri la anexe.

6. Concluzii

Această secțiune a raportului trebuie să includă o interpretare a rezultatelor și să le includă într-un context mai larg (local, regional, național, internațional). Totodată vor fi menționate condiționările care au funcționat pe parcursul supravegherii (vreme nefavorabilă, lipsa unor mijloace, probleme legate de accesul la teren etc). De asemenea, este obligatorie menționarea, de către arheolog, a măsurilor ce se impun ca urmare a constatărilor făcute pe parcursul supravegherii.

7. Locația arhivei și a materialului

Va fi menționată locația arhivei și a materialului arheologic descoperit.

8. Anexe

Acestea ar trebui să conțină detalii tehnice, inclusiv liste de artefacte, liste de măsurători etc. Una dintre anexe poate cuprinde un rezumat al cercetării sau un rezumat al cerințelor inițiale.

9. Ilustrații

Raportul trebuie să includă ilustrații care să susțină afirmațiile făcute. Obligativ este un plan de situație, desenele profilelor, fotografiile realizate înainte de începerea proiectului și de la terminarea proiectului. Toate planurile și profilurile incluse vor fi clar numerotate și vor exista referiri clare în text la numărul plansei.

10. Abrevieri și bibliografie

O listă cât mai completă este de dorit.

11. Altele

Sumarul Raportului

Referiri la regimul drepturilor de autor

ANEXA 2:

Recomandări pentru arhivele digitale

Proiectele sunt diferite ca organizare și implementare, chiar dacă sunt aplicate aceleași standarde. În cele ce urmează nu vom enumera decât elementele considerate cu adevărat importante și necesare a fi incluse.

Astfel, o arhivă ar trebui să conțină:

1. arhiva minimală este o bază de date cu un nivel de înregistrare sub formă de index
2. alte seturi de date asociate, în funcție de situație.
3. date topografice și cartografice digitale.

1. Baza de date a descoperirilor

Baza de date a descoperirilor structurată conform cu standardele RAN²⁹. Conținutul și modul de structurare a datelor trebuie convenit înainte de începerea proiectului cu instituțiile cu atribuții în acest domeniu³⁰ pentru a asigura adăugarea datelor obținute la baze de date deja existente fără a mai fi nevoie de introducerea manuală a datelor.

2. Alte seturi de date digitale asociate

Alte seturi de date asociate sunt cele definite în cadrul proiectului și ar trebui să cuprindă minimum:

- proiectul de cercetare în formă digitală,
- modificări ale proiectului de cercetare,
- raportul de evaluare teoretică,
- raportul de evaluare de teren,
- raportul de supraveghere arheologică,
- raportul de evaluare post-supraveghere,
- raportul final de săpătură,
- bazele de date ale cercetării,
- fotografiile digitale,

²⁹ conform O.G. nr. 43/2000, art. 15 și Regulamentului Repertoriului Arheologic Național.

³⁰ O.G. 43/2000, art. 10, lit. g), L.182/2000, art. 57.

- seturi de date geo-spațiale
- toate planurile și hărțile digitale și digitizate.

Datele

Toate datele înregistrate trebuie să fie conforme cu standardele acceptate. Datele trebuiesc depozitate în arhive digitale și trebuie să fie consistente cu cerințele respectivei arhive.

3. Date topografice și cartografice digitale

- Precizări detaliate se găsesc în cap. Înregistrarea datelor, Anexa 5.7.
- Aplicațiile GIS dezvoltate vor folosi platforme software care asigură compatibilitatea și inter-operabilitatea cu Repertoriul Arheologic Național.
- Toate hărțile digitale destinate utilizării în sisteme cartografice digitale (inclusiv de tip GIS) vor folosi ca bază cartografică o hartă la scara 1:5.000 sau mai bună, realizată în coordonate STEREO70. Altitudinea punctelor se determină în Sistemul de cote Mare Neagră 1975.
- Orice imagini fotografice folosite pentru a construi hărți digitale trebuie să fie rectificate și ortogonalizate iar harta rezultată trebuie să fie la scara 1:5.000 sau mai bună, realizată în coordonate STEREO70.
- Coordonatele x,y,z pentru puncte, linii și formele ariilor pot fi înregistrate pe teren cu un dispozitiv GPS a cărui acuratețe trebuie să fie de +/- 5 metri sau mai bun. Aceste coordonate vor fi apoi utilizate pentru a genera o temă evenimentială care va fi salvată.
- Pot fi digitizate poligoane în locul punctelor sau al liniilor, indiferent de dimensiunile elementului de reprezentat.
- Structurile liniare (drumuri, căi ferate, râuri etc) vor fi reprezentate ca linii în teme separate (DRUM³¹, AUTOSTR³², DNAT³³, DJUD³⁴, DCOM³⁵, CFR³⁶, APE³⁷).

³¹ Drumuri.

³² Autostrăzi.

³³ Drumuri naționale.

³⁴ Drumuri județene.

³⁵ Drumuri comunale.

³⁶ Căi ferate.

- Reprezentarea GIS va cuprinde numai acele structuri aflate în zona de studiu, nu și pe cele din afara ei (de ex. nu este necesară cartarea unui întreg coridor feroviar ci numai porțiunea de cale ferată care traversează zona/situl)
- Valorile și caracterele introduse în tabelele atribut trebuie să fie corect scrise și să fie consistente.
- Proiectul poate conține mai multe teme – pe măsură ce noi situri sunt descoperite se va adăuga o altă temă corespunzătoare.
- Toate numele temelor vor fi scrise cu majuscule (ALL CAPS).

Specificații pentru temele GIS

Aria de Impact a Supravegherii Arheologice (AISA)

- Trebuie realizată ca temă de tip poligon.
- Toate poligoanele trebuie să fie închise.
- Numele temei este AISA.
- Tema AISA este obligatorie pentru orice supraveghere arheologică.
- Tema trebuie să cuprindă doar suprafețele afectate în mod real. (De ex. nu vor fi figurate suprafețele pe care se realizează refacere covorului asfaltic al unui drum deoarece nu există impact direct asupra solului.)

AIA - Definiții pentru tabelele de atribute

Digitizarea zonelor cercetate: Zonele pentru care se întreprinde o supraveghere arheologică trebuie digitizate. Dacă suprafețele sunt mai mari de 1 hectar trebuie digitizate ca poligoane. Limitele zonelor cercetate pot fi și ele digitizate ca poligoane, în cazul în care în acest mod se economisește timp sau dacă astfel se obține o reprezentare mai fidelă. De asemenea zonele cercetate pot fi digitizate ca puncte sau linii. În toate cazurile se va alege modalitatea de reprezentare care reprezintă cel mai bine suprafața cercetată, dacă este cazul.

- Pentru fiecare zonă cercetată sau pentru sondajele efectuate trebuie realizate poligoane separate. Poligoanele trebuie să fie închise și fiecare poligon trebuie să aibă o

³⁷ Ape.

singură etichetă. Toate poligoanele trebuie să fie unic identificate. Această temă va fi numită **SUPRAPL**. (vezi Anexe - Tabel de atribute pentru SUPRALPL)

- Dacă zonele cercetate sunt reprezentate ca puncte atunci tema va fi numită **SUPRAPT**. Fiecare punct trebuie să aibă o singură etichetă. Toate punctele trebuie să fie unic identificate (vezi Anexe - Tabel de atribute pentru SUPRAPT).

- Dacă zonele cercetate sunt reprezentate ca linii atunci tema va fi numită **SUPRALN**. Fiecare linie trebuie să aibă o singură etichetă. Toate liniile trebuie să fie unic identificate. (vezi Anexe - Tabel de atribute pentru SUPRALN).

Digitizarea siturilor arheologice - siturile arheologice descoperite ca urmare a unei supravegheri arheologice trebuie digitizate. Dacă situl este mai mare de 1 hectar trebuie digitizat ca poligon. Și siturile mai mici de 1 ha pot fi digitizate ca poligoane în cazul în care în acest mod se economisește timp sau dacă astfel se obține o reprezentare mai fidelă a situației topografice a sitului sau a relației cu împrejurimile. De asemenea zonele cercetate pot fi digitizate ca puncte sau linii. În toate cazurile se va alege modalitatea de reprezentare care reprezintă cel mai bine suprafața sitului.

- Dacă situl este digitizat ca poligoane, layerul va fi numit **SITPL**.

(vezi Anexe - Tabel de atribute pentru SITPL)

- Dacă situl este digitizat ca puncte, layerul va fi numit **SITPT**.

(vezi Anexe - Tabel de atribute pentru SITPT)

- Dacă situl este digitizat ca linii, layerul va fi numit **SITLN**.

(vezi Anexe - Tabel de atribute pentru SITLN)